

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 5, Number 5(2014), 163 – 167

UDC 336.741.28

LEGAL BASIS FOR FOOD SECURITY

A.A. Esekeyeva, A.M. Ashim

akim_ainash@mail.ru, erkezhanyim - 85@mail.ru

Kazakh National University named after Al -Farabi. Almaty, Kazakhstan .

Key words: Government Control, Agroindustrial Sector, Food Security, Legal Support, Government Functions.

Abstract. The purpose of this article is to describe challenges associated with enhancement of government control over agroindustrial sector in order to maintain food security. The need for government control over agricultural industry stems from the fact that the State is accountable to its citizens for establishing their standard living conditions, food and other agricultural product supplies. This article explores the concepts, objectives and enhancement techniques for government control over agroindustrial sector, challenges associated with maintaining food security and the ways to address these challenges. The article describes one of the most important elements of the social functions of the state - food policy. The author explores the state of food security in modern Kazakhstan. Based on scientific analysis of legislation the author reveals the specific features of the legislative food security in modern Kazakhstan. The national interests of the Republic of Kazakhstan in the food sector are analyzed. The main threats and risks associated with food security are regarded. To illuminate the problems stated in the article, the author widely used methods for the analysis of legal acts that regulate food safety issues, comparative historical, and other methods of scientific research. Analyzing the state of food security in modern Kazakhstan, the author came to the conclusion that to date in the field of study there are some serious problems that require adequate solutions. The author concludes that food security is an integral feature of the policy of the welfare state.

УДК 336.741.28

АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

A.A. Есекеева, А.М. Ашим

әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы қаласы

Тірек сөздер: мемлекеттік реттеу, агроөнеркәсіптік кешен, азық-түлік қауіпсіздігі, құқықтық қамтамасыз ету, мемлекет қызметтері.

Аннотация. Мақала азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатындағы агроөнеркәсіптік кешенді мемлекеттік реттеудің жетілдіру мәселелеріне арналған. Ауыл шаруашылығы өнімдерін мемлекеттік реттеудің қажеттілігі негізделеді, мемлекет өзінің азаматтары алдында өмір сүруге қолайлы жағдай жасауға, азық-түлік қауіпсіздігі мен басқа да ауыл шаруашылық тауарларын қамтамасыз етуге жауапты. Мақалада агроөнеркәсіптік кешенді мемлекеттік реттеуді жетілдірудің түсінігі мен мақсаттары және азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етудің мәселелері мен оларды шешу жолдары зерттеледі.

Мақалада мемлекеттің әлеуметтік қызметінің негізгі маңызды элементтерінің бірі – азық-түлік саясаты қарастырылады. Автор қазіргі Қазақстандағы азық-түлік қауіпсіздігінің жағдайын зерттейді. Заңнамалық актілерді ғылыми талдаудың негізінде автор қазіргі Қазақстандағы азық-түлік қауіпсіздігінің заңнамалық қамтамасыз етілуінің арнайы белгілерін айқындайды. Азық-түлік аясындағы Қазақстан Республикасының ұлттық мүддесі талданды. Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етумен байланысты негізгі тәуекелдер мен қауіптер қарастырылған. Ұсынылған мақаланың мәселесін баяндау үшін, автор азық-түлік қауіпсіздігінің мәселелерін реттейтін нормативтік-құқықтық актілердің әдістерінің талдамасын, салыстырмалы тарихи және басқа да ғылыми зерттеулердің әдістемелерін кеңінен қолданады. Қазіргі Қазақстандағы азық-түлік қауіпсіздігінің жағдайын талдай отырып, автор қорытындыға келеді, бүгінгі күні зерттеу аясындағы дәлме –

дәл шешімді талап ететін шынайы мәселелер қатары бар. Автор, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету әлеуметтік мемлекет саясатының бөлінбейтін бөлігі деген қорытындыға келеді.

2006-2008 жылдары болған азық-түлік дағдарысы әлемнің көптеген елдерін шарпып өтті, халықаралық нарықта күріш, астық және жүгері өнімдерінің бағасы бірнеше есе өскен болатын. Халықаралық нарықта бағаның өсуі елдердің ішкі бағасының өсуіне әсер етті. 2006-2008 жылдары болған азық-түлік дағдарысы әр елге әртүрлі әсер етті, соның ішінде кедей елдер үлкен зардап шекті.

2009 жылы 11 желтоқсанда «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне азық-түлік қауіпсіздігі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заң қабылданды. Онда бірқатар қолданыстағы заңдарға толықтырулар енгізілді.

Заңда азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету азық-түлік қауіпсіздігіне төнетін қауіп-қатерлердің алдын алуға және оларды бейтараптандыруға бағытталған әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық, әкімшілік және өзге де шараларды әзірлеу және іске асыру арқылы жүзеге асырылатыны айқындалған.

Елімізде өндірілетін, сонымен бірге, шетелден әкелінетін және өткізілетін азық-түлік тауарлары сапасының Қазақстан Республикасының тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы заңнамасында белгіленген талаптарға сәйкес болуы тиіс.

Заңға сәйкес мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың азық-түлік қауіпсіздігінің жай-күйін нашарлататын, азық-түлік тауарларына бағаның негізсіз көтерілуін, азық-түліктің ішкі ресурстарының төмендеуін арзандататын, азық-түлік тауарларын Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерлерге заңсыз әкетуге ықпал ететін, сапасыз және халық үшін қауіпті азық-түлік тауарларын ішкі нарыққа әкелуге ықпал ететін шешімдер қабылдауына және іс-әрекеттер жасауына жол берілмейді.

Ал енді Елбасының 2010 жылғы халыққа арнаған Жолдауының негізгі арқауының бірі еңбек өнімділігін арттыруға қатысты болды. «Ауыл шаруашылығындағы еңбек өнімділігі ең төмені және жылына бір жұмыс істеушіге 3 мың доллар шамасында келеді. Ал дамыған елдерде бұл көрсеткіш 50-70 мың долларды құрайды екен. Ауыл үшін өсу перспективасы міне осында. Сондықтан біздің міндетіміз – 2014 жылы агроөнеркәсіптік кешенде өнімділікті кем дегенде екі есе арттыру. Бұл күрделі міндетті аграрлық-индустриялық әртараптандыру ғана, яғни ауылшаруашылық шикізатын қайта өңдеуді шұғыл арттыру, жаңа құрал-жабдықтар, жаңа технологиялар мен ауыл шаруашылығындағы жаңа көзқарас шеше алатын жағдайда. Әлемдік тәжірибені пайдалану, оны біздің ауыл шаруашылығымызға жедел ендіру керек. Екіншіден, елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету», дей келіп, азық-түлік тауарлары ішкі рыногының 80 пайыздан астамын отандық тағам өнімдері құрауы тиіс екенін, оған бізде бұл үшін мүмкіндіктер бар деп мәлім етті [1].

Елбасы 2012 жылғы 27 қаңтардағы Жолдауында ауыл шаруашылығын дамыту мәселесіне арнайы тоқталып, Қазақстанның аграрлық секторы үлкен экспорттық мүмкіндіктерге және инновациялар енгізу үшін жоғары әлеуетке ие екендігін, ал азық-түлікке деген қажеттілік әлемде жыл сайын өсе беретінін, сондықтан біздің елге бұл мүмкіндікті жіберіп алуға болмайтынын ескертті.

Бәрімізге белгілі, Мемлекет басшысы 2012 жылы 14 желтоқсанда еліміздің келешегіне айқын бағдар көрсеткен, XXI ғасырдағы басты міндеттерді қамтыған «Қазақстан-2050» Стратегиясын жария етті. Елбасы әлемдегі үшінші сын-қатер деп жаһандық азық-түлік қауіпсіздігіне төнетін қатерді атады. Президент өз сөзінде жер-жаһанда халық саны өсуінің жоғары қарқыны азық-түлік проблемасын күрт шиеленістіре түсетінін, бүгіннің өзінде әлемде миллиондаған адам аштыққа ұшырап, миллиардқа жуық адам тағамның ұдайы жетіспеушілігін бастан кешіріп отырғанын еске салып өтті.

Жолдауда берілген осы салаға қатысты тапсырмаларды жүзеге асыру мақсатында Үкімет өте қысқа мерзім ішінде Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013 – 2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасын әзірледі. Бұл құжат Үкіметтің 2013 жылғы 18 ақпандағы арнайы №151 қаулысымен бекітілді [2].

Бағдарлама тиімді орындалған жағдайда күтілетін нәтижелерге келсек, мемлекеттік реттеудің тиімді шараларын пайдалану, АӨК бизнесін дамыту үшін қолайлы жүйелі жағдайлар жасау, қамтамасыз етуші инфрақұрылымды дамыту, секторға тартылатын орташа жылдық инвестицияларды екі есе арттыру, өнімділікті өсіру нәтижесінде бағдарламаның негізгі нысаналы индикаторларына қол жеткізіледі. АӨК субъектілерін субсидиялау есебінен 2020 жылға қарай ауыл

шаруашылығын мемлекеттік қолдау көлемін 4,5 есе арттыру мақсаты көзделіп отыр. Бағдарламада көзделген іс-шараларды қаржыландыру мемлекетіміздің заңнамасына сәйкес тиісті қаржы жылына арналған республикалық және жергілікті бюджеттерді бекіту кезінде нақтыланатын болады [3].

2013 – 2014 жылдар кезеңінде астық сақтау инфрақұрылымын дамыту мақсатында сыйымдылықтардың барынша тапшылығын бастан кешіп отырған негізгі астық өндіруші өңір Солтүстік Қазақстан аумағында астық сақтауға арналған жаңа қуаттылықтар салу жүзеге асырылатын болады. Осыған байланысты, қолданыстағы қуаттылықтар кеңейтіледі және жаңа астық сақтау қоймалары салынады. Астық нарығына мемлекеттің қатысуын күшейту мақсатында, сондай-ақ астық экспортының батыс және оңтүстік бағыттарын дамыту үшін елдің оңтүстік және батыс өңірлеріне астықты қайта тиеу үшін жаңа қуаттылықтар салу жүзеге асырылады [4].

Қазақстандық астықтың экспорттық әлеуетін ұлғайту мақсатында 2020 жылға дейін астықты батыс бағытында тиесп-жөнелту қуаты ұлғайтылатын болады.

Қытайдың өсіп келе жатқан халқын және тұтыну құрылымының бидайдан жасалған өнімдерді тұтынудың ұлғаюына қарай өзгеруін ескерсек, Қытай нарығы Қазақстан үшін барынша перспективалы болып табылады. Сонымен бірге Қытай Қазақстан астығын Оңтүстік Шығыс Азия елдеріне және осы бағыттағы басқа да елдерге экспорттау үшін транзиттік мемлекет болуға қызығушылық танытады. Осыған байланысты, астық экспортын ынталандыру үшін шығыс бағыттағы астық терминалының құрылысы жүргізілетін болады.

Осыған байланысты, 2015 – 2020 жылдар кезеңінде мемлекеттік астық сақтау қуаттылықтарын кемінде 2 млн. тоннаға дейін жеткізген және ұстаған, Қор табысты жұмыс істеген жағдайда 3 млн. тоннаға дейін жеткізген жөн болмақ [5].

Қазіргі уақытта Қазақстанның азық-түлік қауіпсіздігіне қауіп төндірушілер ретіндегі ішкі қатерлерге төмендегілер жатады:

- егін алқаптарының қысқаруы және астық жинаудың төмендеуі;
- ауыл шаруашылық малдарының қысқаруы;
- ауыл шаруашылық өнімін сақтау және өңдеу салаларының дамымағандығы;
- ауыл шаруашылық өндірушілеріне несиелеудің тиімді механизмінің болмауы;
- жер ресурстарының тозуы, топырақтың құнарлығының төмендеуі және тұздануы;
- импорттық азық-түлік пен ауылшаруашылық технологияларына тәуелділіктің өсуі;
- табиғи апаттарға: жер сілкінісі, қуаңшылық, су тасқыны және т.б. жағдайларға дайындықтың болмауы;
- агроном кадрларды дайындау сапасының төмендігі;
- ауыл жастарының қалаға массалық ағылуы, бұл ауылдың демографиялық дағдарысына алып келеді.

Зерттеуші ғалымдар «егер мемлекет 25 пайыз азық-түлікті сырттан алатын болса, бұл ел азық-түлік қауіпсіздігінен айырылады» деп тұжырымдайды. Ал, Қазақстан жағдайында қарастыратын болсақ, бізде 40 пайызға жуық сүтті, 29 пайыз етті және 43 пайыз көкөністерді сырттан әкеледі. Азық-түлік қоры мол деп есептелетін Ресейдің өзі тамақ өнімдерінің 40 пайызға жуығын шетелден тасымалдайды. Ауылшаруашылығының шикізаттық сипаты азық-түлік қауіпсіздігіне кедергі келтіреді. Елдегі ауылшаруашылық өнімдерінің 80 пайызы шикізат күйінде шығарылады және дайын өнім шығару деңгейі төмен. Әлемдік тәжірибеде азық-түлік қауіпсіздігіне байланысты көптеген шаралар жүргізіледі және олардың құқығын қорғайтын заңдар қабылданған. Сонымен қатар, дамыған елдерде азық-түлікпен қамтамасыз ету бағытында әр жылда 40 млрд. доллар қаржы бөлінеді [6].

Қазақстанның азық-түліктен тәуелділігінің өсуі, елдің экономикалық қауіпсіздігінің әлсізденуіне әкелуі мүмкін, өйткені азық-түлікті сатып алуға қаржы шығындары елдің алтын-валюта резервтеріне ауыртпалықты арттырады, бұл ұлттық валюта бағамына қатер төндіреді және инфляциялық күтудің деңгейі белгісіз.

Қазақстанның азық-түліктік қамтамасыз ету дәрежесі, тек қана өндірілген өнім санымен ғана емес, халықтың негізгі массасының төлем қабілеттілігінің деңгейімен де анықталады.

Азық-түлік қауіпсіздігінің үш деңгейі бар. Біріншіден, әр мемлекетте қолжетімділік болуы тиіс, яғни өнім мемлекеттің өзінде өндірілуі керек немесе ондай жағдай болмаса шетелден әкелінуі

қажет. Екіншіден, азық-түлікті халықтың сатып алуға мүмкіншілігі болуы керек. Басқаша айтқанда, азаматтың өз қаражатына азық-түлік қоржынын нарықтық бағамен алуға шамасы келуі тиіс. Ал үшінші деңгейде азық-түлік сапасы жоғары болуы қажет. Бұл ретте, зертханалық тексерістерді өткізу сынды мемлекеттің арнайы жүйесі болғаны маңызды. Біздің мемлекетіміз бүгінгі күні өзін-өзі азық-түлікпен қамтамасыз етіп отыр.

«Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауынан - әлемдік халық саны өсуінің жоғары қарқыны азық-түлік проблемасын күрт шиеленістіріп отыр. Бүгіннің өзінде әлемде миллиондаған адам аштыққа ұшырап, миллиардқа жуық адам тағамның ұдайы жетіспеушілігін бастан кешіруде. Тамақ өнімдерін өндіруде революциялық өзгерістер жасамаса, осынау үрейлі цифрлар тек өсе түспек. Біз үшін бұл сын-қатер астарында орасан зор мүмкіндіктер бар. Біз қазірдің өзінде астық дақылдарын аса ірі экспорттаушылар қатарына ендік. Бізде аса ірі экологиялық таза аумақтар бар және экологиялық таза тағам өнімдерін шығара аламыз. Ауыл шаруашылығы өнеркәсібінде сапалы секіріс жасау толықтай қолымыздағы нәрсе. Бұл үшін бізге жаңа тұрпаттағы мемлекеттік ой-сана қажет болады [7].

Азық-түлік қауіпсіздігі қай елдің болмасын тәуелсіздігінің, еркін дамуы мен халқының әл-ауқатының артуының кепілі болып табылады. Бүгінгі таңда ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдау арқылы еліміздің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған бірқатар жұмыстар атқарылуда. Ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіру, қайта өңдеу өнеркәсібі экономиканың негізгі бір саласы ғана емес, сонымен бірге ол – азық-түлік қауіпсіздігінің де кепілі. Сондықтан да бүгінде жүзеге асырылып жатқан мемлекеттік аграрлық саясатқа ерекше назар аударып, оның алдағы уақыттағы даму көрсеткіштері мен негіздерінің қалай көш түзейтініне болжам жасай отырып, заман талабына сай стратегиялық бағыттарына қажетті өзгерістерді ізденіп, енгізуіміз керек. Азық-түлікпен қамтамасыз етудің бірден бір бағыты – ауыл шаруашылығында кәсіпкерлікті өрістету, шаруа қожалықтарын кеңінен дамыту. Технологияның жедел игерілмеуі салдарынан шикізаттың уақытылы өңделмеуі, жыл бойы жанталасқан шаруалар еңбегінің зая кетіп отырғанының бір көрінісі. Сондай-ақ, бұл жерде тікелей жеткізу жүйесінің дамымауы, яғни сатушы мен тұтынушы арасындағы тікелей сауда жасау жүйесінің жоқтығы да – жиналған өнімнің бекер жарамсыз болып, желге ұшуына себеп. Сондықтан да азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде орны ерекше аталатын агросекторды жан-жақты жоспарлай отырып, дамытудың маңызы мол [8].

Қазақстандағы азық-түлік қауіпсіздігін арттыру үшін төмендегі шаралар жасалуы қажет:

- Қазақстанда азық-түлік саласына терең талдау жасап, әр өнім түрі бойынша елімізде өндірілу, сырттан әкеліну көрсеткіштерін есептеу. Бұл ретте азық-түлік түрлерінің өзіндік құны мен бәсекеге қабілеттілігі шарттарын ескеру керек;

- Талдау қорытындысы бойынша әрбір салаға бөлінетін қаржы, әкімшілік, жер, кадр ресурстары мәселелеріне қатысты нақты шешімдер қабылдау және оны орындауда жауапты тұлғаларды бекіту;

- Ішкі нарықты қамтамасыз ету үшін өндірілетін азық-түлік түрлерінің тек қоймаларда есеп беру үшін сақтап қоймай, жоғары сапалы болуын қамтамасыз ету;

- Азық-түлік сапасына зерттеулер жүргізіп, белгілі бір жүйеге келтіру;

- Әр облыс, әр қалада азық-түлік қауіпсіздігі бойынша шағын аймақтық кластерлер құру.

ӘДЕБИЕТ

[1] Дағдарыстан жаңару мен дамуға. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауы, 2009 жыл.

[2] Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013 - 2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 18 ақпандағы № 151 қаулысы.

[3] Сақтаева А.А. Бәсекеге қабілеттілікті жоғарылатудың негізгі тәсілдері мен механизмдері // «Саясат- POLICY». - №4, Алматы, 2009.

[4] Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенін тұрақты дамытудың 2006-2010 жылдарға арналған тұжырымдамасы. <http://kz.government.kz>

[5] Тойбаев Ә.: Азық-түлік қауіпсіздігі ең өзекті мәселеге айналып келеді. 17.01.2014 // Егемен қазақстан газеті.

- [6] Айтуғанова З.Ш. Қазақстандағы азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелері. // Л.Н. Гумилев ЕҰУ Хабаршысы №5(84) 2011.
- [7] Қазақстан – 2050: Азық-түлік қауіпсіздігі. 20 Наурыз 2013.: Нұрлы Көксу газеті
- [8] Евниев А. Қазақстанда азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуді жақсарту үшін шағын аймақтық кластерлер құру қажет. Қазақстанның Агроөнеркәсіптік кешені іскерлік кеңесінің төрағасы Сұхбат. Астана. 4 наурыз 2013, BNews.kz.

REFERENCES

- [1] Cherez krizis k obnovleniju i razvitiju. Poslanie Prezidenta RK N.Nazarbaeva narodu Kazahstana 6 marta 2009 g.
- [2] Postanavlenie Pravitel'stva RK ot 18 fevralja 2013 goda № 151 Ob utverzhdanii Programmy po razvitiju agropromyshlennogo kompleksa v RK na 2013-2020 gody «Agrobiznes-2020»
- [3] Saktybaeva A.A Osnovnye metody i mehanizmy povysheniya konkurentnosposobnosti.
- [4] Konceptsiya ustojchivogo razvitija agropromyshlennogo kompleksa RK na 2006-2010 gody.
- [5] 5. Tojbaev A. Bezopasnost' prodovol'stva javljaetsja osobym faktorom. 17.01.2014// gazet Egemen kazakstan
- [6] Ajtuganova Z.Sh. Bezopasnost' prodovol'stva v RK. Vestnik ENU im. Gumileva L.N №5(84) 2011g.
- [7] Prodovol'stvennaja bezopasnost'. Kazahstan-2050, 20 mart 2013 g. Nұrly koku gazeti
- [8] Evniev A. Bezopasnost' prodovol'stva RK v celjah uluchshenij kachestvo. Predsedatel' agropromyshlennogo soveta RK. Astana. 4 mart 2013 g. BNews.kz.

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

А.А. Есекеева, А.М. Ашим

Казахский национальный университет имени аль-Фарабиб г.Алматы, Казахстан.

Ключевые слова: государственное регулирование, агропромышленный комплекс, продовольственная безопасность, правовое обеспечение, функции государства.

Аннотация. Статья посвящена проблемам совершенствования государственного регулирования агропромышленного комплекса в целях обеспечения продовольственной безопасности. Необходимость государственного регулирования сельскохозяйственного производства обусловливается тем, что государство ответственно перед своими гражданами за создание им нормальных условий для жизни, обеспечение продовольствием и другими сельскохозяйственными товарами. В статье исследуется понятие и цели и совершенствование государственное регулирования агропромышленного комплекса, проблемы обеспечения продовольственной безопасности и пути решения данных проблем. В статье рассматривается один из важнейших элементов социальной функции государства – продовольственная политика. Автор исследует состояние продовольственной безопасности в современном Казахстане. На основе научного анализа законодательных актов автор выявляет специфические черты законодательного обеспечения продовольственной безопасности в современном Казахстане. Проанализированы национальные интересы Республики Казахстан в продовольственной сфере. Рассмотрены основные угрозы и риски, связанные с обеспечением продовольственной безопасности. Для освещения проблемы, заявленной в статье, автором широко использованы методы анализа нормативно-правовых актов, которые регулируют вопросы продовольственной безопасности, сравнительный исторический и другие методы научного исследования. Проанализировав состояние продовольственной безопасности в современной Казахстана, автор пришел к выводу, что на сегодняшний день в исследуемой сфере существует ряд серьезных проблем, требующих адекватного решения. Автор приходит к выводу, что обеспечение продовольственной безопасности является неотъемлемой чертой политики социального государства.